

способствуют временной компенсации жестких норм социального поведения. Карнавал — эстетическое действо, характерное для народной "смеховой" или "неофициальной" культуры эпохи Средневековья и Возрождения, а также и для более поздних эстетических (театральных, цирковых, литературных и др.) форм, опиравшихся на те же традиции или воспроизводящие их. В более широком смысле под карнавалом понимается вся совокупность явлений смеховой ("карнавальной") культуры.

Карнавал эстетически организует и преоформляет время индивидуальной и коллективно-групповой жизни. Соизмеряя ее с ритмом социально-исторической жизни и с ритмом природы (космоса), он вносит в нее элементы полноты, целостности, гармонии и красоты. Основой этой целостности является гротеск — причудливый, затаенный, где совмещены элементы сатиры и фантастики, карикатуры и условности. В отличие от комического, гротеск рождает и хохот, губительным образом раздваивающий окружающий нас мир. Гротеск в режиссуре карнавала — всегда вызов реальности, проявление активного, преобразующего отношения к ней.

Для карнавала типичны злободневность, сочетание развлекательности с серьезным содержанием, воспитательными функциями, когда веселье дополняется разнообразием эмоциональной палитры, а подчас и социально-политической, гражданской патетикой.

Гуд П.А.

(кафедра режиссуры массовых праздников)

СПАБОРНАСЦЬ І ІМПРАВІЗАЦЫЯ — АДМЕТНЫЯ РЫБЫ НАРОДНАГА СВЯТА

Народныя святы, абрады і звычкі на усіх этапах развіцця цывілізацыі займалі важнае месца у духоўным жыцці грамадства. Узнікчышы як мастацкае адлюстраванне прэцэунай дзейнасці людзей і іх вытворчых суносін, народныя святы падвыргаліся уз зьяўленню усіх гістарычных эпох.

Па меры класавай дыферэнцыяцыі культуры абрады і забавы пакатчага класа набывалі усё больш дакладна выяўлены прыме-

оїйш характер, калі глядач выступає толькі як набуны удзельнік, спажывец культуры. У народных гульневых формах, наоупраць развівалася масавая мастацкая творчасць, рытуалы і абрады з прычыны удзелу у іх вялікай колькасці стыхійна арганізаваных груп набываць спаборны характар і ператвараюцца у неафіцыйны конкурсы. Там, у калядных, валачобных, юраускіх абходах, а такоама у абрадзе "Куот" розныя групы супернічаюць перш сабой за права павіншаваць найбольшую колькасць жыхароў. Рытуалы гукання вясны, уключаючы сабой свае саабліваю пераклічку хору, становяцца песеннымі прадстаўленнямі-спаборніцтвамі. Спаборніцкія элементы пранікаюць у асобныя фрагменты семухі - варажба на вянках, барацьба за куот, розныя варыянты праводзін русалкі, але найбольш поўна яны выступаюць у купаллі. Неафіцыйныя спаборніцтвы становяцца асновай народных ігрышаў, рознага роду катання з гор на Каляды і Масленіцу.

Такім чынам, спаборнасць - адна з адметных жанравых характарыстык народнага свята.

Другой асноўнай адзнакай народнага свята з'яўляецца імправізацыя яго удзельнікаў-выканаўцаў абрадава-рытуальных і гульневых дзей, звязаных з музычным, танцавальным, моўным і драматычным выканаўствам.

Аналіз навуных матэрыялаў паказвае, што існавала два віды імправізацыі: наумыслная (ці падрыхтаваная) і непідрыхтаваная.

Підрыхтаваная імправізацыя ставіла сваёй мэтай уцягненне ў канкретна заданаваную дзею глядачоў, стварэнне гульневага рэчышча для удзелу набуных сузільнікаў. Гэты від імправізацыі распрацоўваўся удзельнікамі абрадавых абходаў хат у час рэпетытны.

Так, у час калядных, масленічных, юраускіх, валачобных, куотавых абходаў удзельнікі праводзілі з гаспадарамі дыялогі, у якіх абумоўлівалі права увахода, выконвалі велічальныя песні-пажаданні кожнаму канкретнаму жыхару дома, а у фінале - песню-просьбу аб абдорванні - і кожнае з гэтых дзей з'яўлялася пабуджальным стимулам для моўнай ці пластычнай адказнай рэакцыі глядачоў.

У купальскіх ігрышах адной з наумыслных імправізацыйных

дзеі з'яўўся эпізод крадзежу купальскага агню, які захаўаўся да нашых дзён у Іванаўскім раёне Брэсткай вобласці. На розных Ігрышчах, дзе прысутнічалі людзі розных узростаўх катэгорый, дзед-казачнік, расказваючы моладзі розныя байкі, апавяданні, казкі, мог Імправізаваць па загадзя прыдуманаму плану, устаўляць у традыцыйную казку сваё тлумачэнне, а таксама прыдуманы Ім зноў, ці запазычаны з Іншай казкі сюжэт. У шчодры вечар загадзя падрыхтаванай Імправізацыйнай быў гандаль за каны паміж цыганам І дзедам-пачынальнікам.

Непадрыхтаваная Імправізацыя у беларускіх народных святах узнікала у выніку рознага змянення кода дзеі, прыняоенні у яе падзейнасці, нечаканасці. Так, у калектыўнай варажбе шлюбнай накіраванасці, якую праводзілі у час калядных, масленічных, семушных, купальскіх Ігрышч, немагчыма было загадзя ўгадаць вынікі варажбы І таму была непрадказуема моўная І пластычная рэакцыя удзельнікаў у час дзеі. Таму ход І вынігі варажбы вымушалі кожнага удзельніка у падрыхтаваным дзейным рэчышчы здзяйсняць непадрыхтаваная Імправізацыйныя дзеянні. На кірмашах карабейнікам, якія рэкламавалі тавар, важным мядзведзю, цыганам у час варажбы прыходзілася па ходу дзеі рэагаваць на пытанні І адказы публікі, што таксама несла характар непадрыхтаванай Імправізацыі.

У неафіцыйнай частцы народных святаў вялікай папулярнасцю карысталіся прыпеўкі, выканаўцы якіх валодалі дарам паэтычнай І пластычнай Імправізацыі І часта экспромтам складалі невялічкія песенькі. Імправізацыйна-песеннае выканаўства атрымала асаблівую распаўсюджанасць у пачатку ХХ ст. на кірмашах Полацкага павета, дзе на неафіцыйнае спаборніцтва кожная веска выстаўляе свой хор, выканаўца прыпевак. Выкананне прыпевак І зараз уяўляе сабой часта свайго рода змаганне, моўную Імправізацыю удзельнікаў.

Ітак, святочная народная культура Беларусі адлюстроўвае працоўную прэктыку чалавека, у працесе свайго развіцця І барацьбы з рэлігійнымі культамі вызвалялася ад архаічных форм І ствараўла новую абраднасць, якая развівала эстэтычныя кампаненты. Асноўнай сістэмаўтвараўчай адзнакай святаў календарнага цыклу з'яўляўся неафіцыйны конкурс, праз які рэалізаваная

вольнага часу пераўтваралася у форму творчага самавыяўлення людзей у працэсе змагання з астатнімі удзельнікамі рытуальных і забаўляльных дзей. Другой адметнай рысай народных святаў в'яўлялася імправізацыя удзельнікаў абрадавых і пазаабрадавых дзеянняў. У выніку свята і абрады становяцца комплекснымі формамі адпачынку, у якіх рытуальныя, відавочныя і масава-гульнявыя дзеі садзейнічалі творчаму самавыяўленню людзей, а галоўнае – мастацкаму адлюстраванню працоўнай дзейнасці людзей, іх вытворчых і сацыяльных адносін.

Добанова Т.Б.

(кафедра режысуры масовых
празднікоў)

КИНО И ЗРИТЕЛЬ

Вкусы и пристрастия студентов нашего института, как свидетельствуют данные опроса, соотносятся со статистическими данными, опубликованными в печати, и не отличаются от вкусов и пристрастий массового "среднего" кинозрителя. Этот массовый зритель эстетически не очень образован, не очень интеллектуален, не достиг высот современной культуры. Но в силу чудом сохранившегося душевного здоровья, он чаще выбирает фильмы, несущие свет, радость и веру, дающие некоторый душевный комфорт, внутреннюю безопасность, надежность, столь необходимые в наше драматическое время.

У "среднего" студента любимые фильмы – это фильмы фольклорно-мифологического кинематографа, но высшего класса и художественного уровня – "Москва слезам не верит" Б.Меншова, "Калина красная" В.Шукшина. Любимый режиссер – Э.Рязанов.

В то же время результаты анкетирования позволяют сделать вывод о значительном отчуждении современного советского кино от зрителя. Студенты плохо ориентируются в кинематографическом процессе, практически не знают советских режиссеров "среднего" и "молодого" поколения.

Причины этого отчуждения видятся не только в общих проб-